

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «ХОРТИЦЬКА НАЦІОНАЛЬНА
НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНА АКАДЕМІЯ» ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
РАДИ

Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра соціальної роботи

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

ПРОФІЛАКТИКА АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Виконала студентка: _____ 4 _____ курсу _____
освітньо-професійна програма Соціальна педагогіка
спеціальність _____ 231 Соціальна робота _____
(шифр і назва спеціальності)
_____ К. М. Пасько _____
(ініціали та прізвище)

Керівник _____ старший викладач кафедри соціальної роботи,
кандидат педагогічних наук Казаннікова О. В.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент _____ завідувач кафедри практичної психології
Класичного приватного університету, професор,
доктор психологічних наук Зарицька В. В.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота «Розвиток міжособистісної толерантності підлітків засобами соціально-педагогічної діяльності» 66 с., 2 рис., 1 табл., 39 джерел, 2 додатки.

Об'єкт дослідження – міжособистісна толерантність підлітків.

Предмет – процес розвитку міжособистісної толерантності підлітків засобами соціально-педагогічної діяльності.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз, синтез, систематизація, узагальнення); емпіричні (експрес-опитувальник Г. У. Солдатова, О. А. Кравцова, О. Е. Хухлаев, Л. А. Шайгерова «Індекс толерантності», кількісно-якісний аналіз отриманих даних).

У роботі розглядається проблема розвитку міжособистісної толерантності підлітків засобами соціально-педагогічної діяльності.

Було досліджено особливості розвитку міжособистісної толерантності у підлітковому віці, виявлено рівні прояву толерантності. З метою створення умов для підвищення рівня толерантності підлітків розроблено цикл занять з використанням засобів соціально-педагогічної діяльності.

Результати дослідження пройшли апробацію на II Міжнародній науково-практичній конференції «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір» (м. Запоріжжя, 13-14 травня 2021 р.).

Зміст і результати дослідження висвітлено у публікації Пасько К. М. Проблема розвитку міжособистісної толерантності підлітків. *Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір: збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Запоріжжя, 13-14 травня 2021 р.) (подано до друку).

ТОЛЕРАНТНІСТЬ, МІЖОСОБИСТІСНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ,
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ,
ПІДЛІТКОВИЙ ПЕРІОД

ВСТУП

Актуальність вивчення теми зумовлена тим що, питання толерантності в молодіжній сфері є одним з найважливіших, загострених, а також двоїстих питань нашого часу.

Сучасні дослідження та щоденна практика доводять, що однією з характерних рис суспільства є прискорене зростання агресивності молоді. Мобільне та динамічне суспільство майбутнього вимагає від особистості вміння аргументації та захисту власної точки зору. Разом з тим це призводить до певного протистояння між суб'єктами, що взаємодіють (індивідами, групами, націями). Науковці стверджують, що міжособистісна толерантність є однією із найголовніших прикмет цього часу, вагомим елементом світової етико - психологічної культурної трансформації. Сучасні практики намагаються перейняти найактуальніші світові суспільні тренди, засвоюючи сучасні гуманістичні моделі прийняття цінностей різних соціальних груп.

Толерантність вважається важливою рисою сучасної особистості, так як дає можливість особи бути відкритою до ідей, а також цінностей інших людей, при цьому дотримуватися моральних загально визнаних мірок, коригувати зв'язок і дії в багатонаціональному суспільстві, благополучно перемагати негативні прояви, стереотипи, упередження. Незважаючи на те, що толерантність не є природженою якістю, її можливо сформувати шляхом цілеспрямованої соціальної роботи, результат якої знаходиться в залежності від численних обставин, в тому числі з психологічної профілактики інтолерантності одних людей по відношенню до інших – що володіє відмінностями за національним, гендерним, релігійним, фізичним, культурним, а також іншими показниками. Інтолерантність як проблематична сфера комунікації серед людей з'явилася вже давно: вона існує стільки, скільки живе суспільство. У наш час питання толерантності не стала менше значущою, а навпаки – знайшла надмірну значимість, а також загострилася у взаємозв'язку з мінливою суспільно-економічною, суспільно-політичною обстановкою в світі.

Значимість дослідження проблеми толерантності в молодіжній сфері в нинішній час складно переоцінити. Підліткові роки вважаються переломним етапом, коли для юного індивідуума особливої значущості знаходить уявлення «свій – чужий», а характерними поведінковими проявами бувають бунтівність, посилена ступінь ворожості, бажання бути схожим на ідолів або ровесників, що вступають в конкретній референтній категорії. При цьому молоді люди мають всі шанси неоднозначно ставитися до несхожих до звичайних рис, етнокультурних або психофізіологічних відмінних рис інших людей, в разі якщо найближча соціальна сфера, в якій вони виховувалися, не дала дитині модифікації толерантного взаємини.

Підліток стрімко вливається в дорослу життєдіяльність, створює власну ідентичність, засвоює різноманітні суспільні образи. Його подальша життєва орієнтація в значній мірі знаходиться в залежності від того, яке ставлення він буде проявляти до суспільства в цілому, до себе, а також до інших людей. У підлітковому віці закладаються основні принципи майбутньої суспільної поведінки дитини, з цих позицій, з метою розвитку толерантності підліткові роки виступають більш підходящим часом, так як вони характеризуються позитивною динамікою психофізіологічних, поведінкових, індивідуальних змін, так і появою деструктивних проявів, пов'язаних з порушеннями в області соціалізації та адаптації, в засвоєнні соціальних цінностей, загальноновизнаних мірок, позитивних еталонів поведінки. Це вимагає належної організації виховної та психокорекційної роботи, зосередженої на зниження впливу даних негативних обставин як на людину, так і на соціальне суспільство.

До вивчення проблем, пов'язаних з дослідженням, а також формуванням толерантності, толерантної поведінки звертаються багато дослідників: Л. Тарасюк, Р. Войтович, М. Попович, О. Грива, Б. Вульф, В. Сухомлинський, Н. Буравлева, М. Каган, А. Скок, В. Бойко, С. Братченко, В. Аршинова.

Проте, на даний час проблема розвитку толерантності у підлітка усе ще залишається гострою, що зумовлює необхідність її дослідження.

Все це зумовило вибір теми для нашої дипломної роботи «Розвиток міжособистісної толерантності підлітків засобами соціально-педагогічної діяльності».

Об'єкт дослідження – міжособистісна толерантність підлітків.

Предмет – процес розвитку міжособистісної толерантності підлітків засобами соціально-педагогічної діяльності.

Мета дослідження – теоретико-емпіричне дослідження процесу розвитку міжособистісної толерантності підлітків засобами соціально-педагогічної діяльності.

Визначена мета зумовлює виконання таких **завдань**:

1. Здійснити теоретичний аналіз щодо сутності і змісту базових понять «міжособистісної толерантності».

2. Виявити вікові особливості підлітків в контексті розвитку міжособистісної толерантності засобами соціально-педагогічної діяльності. Дослідити основні характеристики міжособистісної толерантності підлітків.

3. Емпірично дослідити стан розвитку міжособистісної толерантності підлітків.

4. Розробити цикл занять із розвитку міжособистісної толерантності підлітків.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз, синтез, систематизація, узагальнення); емпіричні (експрес-опитувальник Г. У. Солдатова, О. А. Кравцова, О. Е. Хухлаєв, Л. А. Шайгерова «Індекс толерантності», кількісно-якісний аналіз отриманих даних).

Категорія досліджуваних осіб. Запорізька загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 69 Запорізької міської ради Запорізької області. Загальний обсяг вибірки склав 26 учнів сьомого класу.

Апробацію результатів здійснено на ІІ Міжнародній науково-практичній конференції «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір» (м. Запоріжжя, 13-14 травня 2021 р.).

Зміст і результати дослідження висвітлено у **публікації**:

Пасько К. М. Проблема розвитку міжособистісної толерантності підлітків. *Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір: збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 13-14 травня 2021 р.)*. Запоріжжя: Вид-во Хортицької національної академії, 2021 (подано до друку).

Структура. Бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, списку використаних джерел (39 позиції), 2 рисунків, 1 таблиці, двох додатків. Загальний обсяг 66 сторінок, з них 41– основного тексту.

ВИСНОВКИ

Толерантність – шанобливе ставлення до іншого судження, лояльність щодо оцінки дій і поведінки інших людей, готовність до розуміння й співпраці в розв’язанні питань міжособистісної, групової та міжнаціональної взаємодії.

Толерантність вважається дуже важким і різноаспектним феноменом, що передбачає собою моральне властивість особистості, в основі якої лежать пізнання етико – моральних загально визнаних мірок, а також загальнолюдських цінностей та здатність застосовувати їх в різних типах діяльності; це свого роду моральний імператив, який складається з сукупності конструкцій на розмову, розуміння, прийняття «іншого», а також міжособистісної взаємодії, що вважається одним з ключових частин високоморальної поведінки особистості. Тільки моральна активність людини стане охарактеризувати найвищий ступінь прояву її толерантності. Тільки толерантна особа стане найбільш здатна до стабільних проявів високоморальної поведінки, мати серйозне ставлення в період прийняття моральних рішень, вільно висловлювати власну життєву позицію.

Отже, толерантність є базовою цінністю громадянського суспільства, яке характеризується відкритістю до інших культурних норм і принципів. Безпосередньо толерантність та критичне мислення, свобода, а також відповідальність об’єднані між собою, оформляють основу демократії та формують вимоги формування, прогресу спільнот.

У оцінюванні ступеня сформованості такої особливості людини, як толерантність, важливішою ознакою стане толерантна поведінка. У даному випадку толерантність можливо аналізувати і як відповідний образ існування особистості, що базується в злагодженій порівнянності соціального і персонального буття. Також безпосередньо підліткові роки вважаються одним з важливих етапів для формування толерантної людини, оскільки безпосередньо в той час сформуються ціннісні орієнтири, формуються порівняно постійні зразки поведінки. Під толерантною поведінкою мається на увазі зовнішнє

вираження сукупності дій, що має на увазі шанобливе ставлення до «іншого», вміння цілісно приймати «іншого», вміння помічати в «іншому» як рівноцінного людина, емоційно – вольове прагнення до розмови з «іншим», вміння до компромісів, а також готовності пожертвувати своїм інтересом з метою уникнення конфлікту, вміння критичного ставлення до себе.

З метою дослідження стану розвитку міжособистісної толерантності підлітків було проведено емпіричне дослідження, встановлено його предмет, об'єкт, а також визначено завдання.

Для вивчення предмета дослідження використано діагностичну методику – експрес-опитувальник «Індекс толерантності» Г. Солдатова, О. Кравцова, О. Хухлаев, Л. Шайгерова.

Емпіричне дослідження розвитку толерантності підлітків проводилося у сьомому класі. В результаті використання діагностичної методики одержано дані, що свідчать про прояви толерантності підлітків. З метою виявлення проявів толерантності у підлітків було визначено три рівні прояву феномена – високий, середній і низький. Хлопці характеризуються нижчим рівнем толерантності порівняно з дівчатами. Так, високий рівень загального показника толерантності виявлено лише у 26,92 % хлопців і 30,77 % дівчат; середній рівень толерантності – у 38,46 % хлопців та у 46,15 % дівчат; низький рівень загального показника толерантності – у 34,61 % хлопців та 23,07 % дівчат.

У ході формування толерантності школярів основну значимість представляє виконання наступних обставин: врахування особливостей будь-якої дитини; гуманістична націленість уроків, що сприяють подоланню проявів ворожої поведінки; поступовість подолання проявів ворожої поведінки школярів; надання інтенсивності персональної та колективної роботи дитини, референтність носіїв толерантної поведінки; володіння кожним з дітей інформацією про позитивні та негативні властивості толерантності.